УДК 338.432:[631.146.6+658.153]

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ

Назаренко І.М., к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет

У статті проаналізовано методологічні основи діагностики ефективності використання капіталу суб'єктів агробізнесу. Систематизовано наукові підходи до ефективності використання капіталу. Визначено напрямки системного аналізу оцінки ефективності використання капіталу. Доведено необхідність діагностики з позиції трьох взаємопов'язаних компонентів: рентабельності; економічного ефекту; оборотності. Виокремлено ключові показники, які доцільно застосовувати для діагностики ефективності використання капіталу. На основі дослідження обґрунтовано, що показники рентабельності повинні включати індикатори рентабельності власного капіталу (в тому числі зареєстрованого); інвестованого (залученого) та перманентного капіталу. Економічний ефект повинен визначатися за допомогою показника фінансового левериджу, шляхом оцінки додаткового отримання прибутку та підвищення рівня рентабельності власного капіталу внаслідок залучення позикового капіталу. Показники ефективності (інтенсивності) використання капіталу повинні характеризувати оборотність капіталу (в розрізі складових), надавати інформацію про термін погашення кредиторської заборгованості та характеризувати розмір та оборотність власного капіталу в процесі здійснення збутової діяльності.

Ключові слова: *капітал, ефективність, ефект, рентабельність, оборотний капітал, показники.*

Постановка проблеми. Важливу місії в діагностиці капіталу підприємств відіграє оцінка ефективності використання капіталу. Результати досліджуваного питання дають підстави стверджувати, що на сьогодні комплексний, всеохоплюючий підхід до оцінки ефективності використання даного фінансового ресурсу відсутній.

Існування значної кількості поглядів та методик аналізу капіталу з позиції ефективності використання капіталу, наявність багатоаспектної гами показників (коефіцієнтів), що визначають його дохідність, створюють відповідну невизначеність з питань виокремлення необхідних фінансових індикаторів для здійснення діагностики ресурсу в даному напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у методологію діагностики ефективності використання капіталу здійснили О.М. Анісімова, Г.О. Крамаренко, В.В. Ковальов, В.О. Подольська, Г.В. Савицька, О.В. Яріш, О.В. Ярошенко та ін. Незважаючи на достатньо пильну увагу вчених до питань діагностики ефективності використання капіталу виникає необхідність поглибленого розгляду досліджуваної проблематики, чіткому виокремленню ключових показників.

Постановка завдання. Мета написання статті полягає в дослідженні методологічних основ діагностики ефективності використання капіталу суб'єктів агробізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Систематизація наукових підходів до ефективності використання капіталу дозволяє стверджувати, що

одні вчені показники ефективності використання капіталу об'єднують у дві групи (показники, які характеризують ефективність капіталу на основі розрахунку показників його оборотності та показники, що оцінюють дохідність, прибутковість капіталу [10], інші – виокремлюють показники рентабельності [6] та ефект фінансового левериджу.

В зв'язку з тим, що ефективність являється важливим напрямком діагностики капіталу, необхідно сформувати методологічне підґрунтя оцінки ефективності використання досліджуваного фінансового ресурсу.

Дослідження ефективності використання капіталу передбачає аналіз оборотності (інтенсивності), ефективність (прибутковості) та економічного ефекту від додаткового залучення відповідних видів даного фінансового ресурсу. Відповідно, системний аналіз оцінки ефективності використання капіталу підприємств необхідно здійснювати з позиції трьох взаємопов'язаних компонентів: рентабельності; економічного ефекту; оборотності (рис. 1).

Рис. 1. Системний аналіз оцінки ефективності капіталу підприємств

Обрання даного напряму методології пояснюється наступними причинами:

1) Методологія оцінки рентабельності капіталу базується на основі підходу до економічної ефективності, яка виражається співвідношенням величини економічного ефекту до величини ресурсів або витрат. Пріоритетним результативним показником діяльності підприємств є прибуток, але даний фінансовий індикатор не характеризує ефективність діяльності підприємства, використання фінансових ресурсів. Відповідно, для забезпечення комплексної діагностики капіталу суб'єктів агробізнесу потрібні дієві фінансові індикатори в обрахунку яких приймає участь даний результативний показник. Тобто, складовою методології досліджуваного наукового напрямку повинна бути оцінка рентабельності капіталу. Індикатори рентабельності будуть відображати співвідношення економічного ефекту до витрат (відповідних складових капіталу підприємства).

2) Економічний ефект буде відображати додаткове отримання прибутку, підвищення рівня рентабельності власного капіталу в результаті додаткового залучення позикового капіталу, що визначатиметься через ефект фінансового важелю.

3) Оборотність (інтенсивність) використання капіталу, сприятиме досягненню відповідного ефекту в вигляді збільшення, оптимізації розміру результативних показників фінансової діяльності.

Показники прибутковості (рентабельності) забезпечують вивчення ефективності діяльності підприємства за співвідношенням ефекту (прибутку) і вартості витрачених ресурсів, а також доходів, отриманих у результаті їх використання.

Аналізуючи підходи до рентабельності, які склалися в науково-практичній сфері, доцільно зазначити наступне.

На сьогодні існує погляд на розмежування валової рентабельності, рентабельності операційної діяльності та рентабельності звичайної діяльності.

Валова рентабельність - характеризує ефективність роботи структурних підрозділів підприємства за центрами витрат і центрами відповідальності, де відбувається формування змінних витрат, безпосередньо пов'язаних з виготовленням продукції та загальновиробничим управлінням, а також визначення виробничої собівартості.

Рентабельність операційної діяльності - свідчить про ефективність операційних витрат, пов'язаних з формуванням виробничої собівартості, загальногосподарським управлінням і збутовою діяльністю та іншими операційними витратами.

Рентабельність звичайної діяльності дозволяє вивчити привабливість підприємства за визначеними умовами господарювання відповідно до діючих положень внутрішніх і зовнішніх нормативних документів та з урахуванням всіх видів витрат, які виникають на підприємстві, і які можливо передбачити [16].

Пріоритетною складовою загальної рентабельності являється рентабельність капіталу.

Для характеристики ефективності використання капіталу доцільно використовувати наступні коефіцієнти.

Найбільше значення для оцінки діяльності має показник фінансової рентабельності, тобто рентабельності власного капіталу. За допомогою фінансових індикаторів даної групи є можливість визначити ефективність використання інвестованих власником коштів в розвиток підприємства, порівняти їх з доходами від інших вкладень.

Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна в дану групу виокремлюють три коефіцієнта, в обрахунку яких приймає участь валовий прибуток; чистий прибуток та прибуток від реалізації продукції.

Тобто, методику розрахунку рівня рентабельності власного капіталу необхідно моделювати наступним чином:

- *рентабельність за валовим прибутком*:

$$Р_{вк(вп)} = \frac{ВП}{ВК} * 100\%, \quad (1)$$

де, $Р_{вк(вп)}$ - рентабельність власного капіталу за валовим прибутком, %;

ВК - власний капітал, тис. грн.;

ВП - валовий прибуток тис. грн.

- *рентабельність за чистим прибутком*:

$$Р_{вк(чп)} = \frac{ЧП}{ВК} * 100\%, \quad (2)$$

де, $Р_{вк(чп)}$ - рентабельність власного капіталу за чистим прибутком, %;

ЧП - чистий прибуток, тис. грн.;

ВК - власний капітал, тис. грн.;

- *рентабельність за чистим прибутком від реалізації*:

$$Р_{вк(чдрп)} = \frac{ЧДРП}{ВК} * 100\%, \quad (3)$$

де, $Р_{вк(чдрп)}$ - рентабельність власного капіталу за чистим прибутком від реалізації, %;

ЧДРП - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.;

ВК - власний капітал, тис. грн. [6].

Використання перманентного капіталу підприємствами вимагає також включення даного показника в групу рентабельності.

Перманентний капітал – це сума власного капіталу та довгострокових позикових коштів, які знаходяться в довгостроковому розпорядження суб'єкта господарювання. Відповідно, *коефіцієнт рентабельності перманентного капіталу* доцільно розраховувати наступним чином:

$$Р_{ПК} = \frac{ЧП}{ПК} * 100\%, \quad (4)$$

де $Р_{ПК}$ - рентабельність перманентного капіталу, %;

ЧП - чистий прибуток, тис. грн.;

ПК - перманентний капітал, тис. грн. [10].

Рентабельність фінансових вкладень, тобто коефіцієнту, який показує розмір доходів (дивідендів, відсотків) отриманих на кожну гривню, вкладену в акції, облігації інших підприємств, від пайової участі в діяльності інших організацій, необхідно розраховувати наступним чином:

$$Р_{ФК} = \frac{ДЦПВ}{ФВ} * 100\%, \quad (5)$$

де, $Р_{ФК}$ - рентабельність фінансових вкладень, %;

ДЦПВ - дохід від цінних паперів і вкладень, тис. грн.;

ФВ - фінансові вкладення, тис. грн. [6].

Ефективність витрат засновників майна підприємства доцільно проаналізувати за допомогою коефіцієнта *рентабельності зареєстрованого капіталу*, методику обрахунку якого можна представити наступним чином:

$$Р_{ЗК} = \frac{ЧП}{ЗК} * 100\%, \quad (6)$$

де, $Р_{ЗК}$ - рентабельність зареєстрованого капіталу, %;

ЧП - чистий прибуток, тис. грн.;

ЗК - зареєстрований капітал, тис. грн.

Ю. С. Цал-Цалко констатує, що показники рентабельності власного капіталу (чистих активів) і зареєстрованого капіталу показують загальну ефективність підприємницької діяльності відносно власних вкладень засновників підприємства при його створенні та реінвестуванні прибутку. Вони є універсальною характеристикою привабливості і вигідності інвестування для фактичних та потенційних власників, а також оцінкою вміння господарюючих суб'єктів користуватися ринком фінансових ресурсів [16].

Одним з важливих аспектів оцінки діяльності фірми є вивчення її ефективності з точки зору власника. Ефективність в даному випадку, як і в багатьох інших, можна оцінювати шляхом визначення показника рентабельності. Однак простого розрахунку може виявитися недостатньо і його буде необхідно доповнити аналізом. Актуальним методом є факторний аналіз рентабельності власного капіталу.

Цінність будь-якого виду аналізу складно переоцінити, а факторний аналіз рентабельності власного капіталу та інших показників є одним з більш оптимальних методів, що сприяють прийняттю вірних управлінських рішень [14].

Факторну модель рентабельності власного капіталу доцільно виразити за допомогою формули Дюпона:

$$Р_{ВК} = \frac{Р*100}{N^{Р}} * \frac{N^{Р}}{\overline{П}_1} * \frac{\overline{П}_1}{\overline{И}^{с}} \qquad (7)$$

де, $Р_{ВК}$ - рентабельність власного капіталу, %;

$Р$ - чистий прибуток, тис. грн.;

$N^{Р}$ - прибуток від реалізованої продукції, тис. грн.;

$\overline{П}_1$ - середньорічна сума власних коштів підприємства, тис. грн.;

$\overline{И}^{с}$ - власний капітал, тис. грн.

Згідно даної методики рентабельність власного капіталу можна представити наступним чином:

$$Р_{ВК} = к^{N} * \lambda_1 * К^{ФЗ}, \qquad (8)$$

де, $к^{N}$ - рентабельність реалізованої продукції, %;

λ_1- коефіцієнт фондовіддачі, грн.;

$К^{ФЗ}$ - коефіцієнт фінансової залежності, що характеризує структуру капіталу підприємства [6].

Перевагою даної моделі є аналітичність, розподіл комплексних показників на чинники, їх складові. Це дозволяє визначити першопричини і взаємозв'язок змін комплексних показників ефективності діяльності компанії. За допомогою моделі факторного аналізу ключових показників можна наочно простежити вплив первинних чинників на формування комплексних показників, дати їх порівняльну характеристику і визначити причини їх зміни [7].

До показників рентабельності капіталу також потрібно віднести період окупності власного капіталу. Тобто проаналізувати період, протягом якого повністю здійсниться окупність капіталу, вкладеного в дане підприємство. Період окупності власного капіталу має важливе значення, оскільки через

оцінку, розмір та динаміку власники даного фінансового ресурсу, роблять висновки про ефективність управління їх капіталом. Чим швидше вкладення в компанію досягають окупності, тим швидше вони починають приносити прибуток [8].

Методика розрахунку даного показника має наступний вигляд:

$$Т_{ВК} = \frac{ВК}{ЧП}, \quad (9)$$

де, $Т_{ВК}$ - період окупності власного капіталу;

$ВК$ - власний капітал, тис. грн.;

$ЧП$ - чистий прибуток, тис. грн.

При дослідженні рентабельності капіталу також потрібно проаналізувати рентабельність інвестованого капіталу, який характеризує ефективність використання залученого капіталу. Методику розрахунку необхідно представити у вигляді алгоритмічного взаємозв'язку показників:

$$ROIC = \frac{NOPLAT}{IC} * 100\%, \quad (10)$$

$$NOPLAT = EBIT - T, \quad (11)$$

$$IC = E + D, \quad (12)$$

$$ROIC = \frac{NOPLAT}{E+D} * 100, \quad (13)$$

де, $NOPLAT$ – чистий операційний прибуток після сплати податків;

$EBIT$ - прибуток до сплати відсотків і податків;

T - податок на прибуток;

IC - інвестований капітал;

E - обсяг власного капіталу;

D - обсяг довгострокового капіталу [12]

В.В. Ковальов пропонують дещо спрощену методику розрахунку даного коефіцієнта, але з двох позицій:

- з позиції інвесторів:

$$ROI = \frac{P_п + I_п}{C+CL}, \quad (14)$$

де, ROI - рентабельність інвестованого капіталу з позиції інвесторів;

$P_п$ - чистий прибуток;

$I_п$- відсотки до сплати;

C - сукупний капітал;

CL- короткострокові пасиви;

- з позиції власників підприємства:

$$ROE = \frac{P_п - PD}{E-PS}, \quad (15)$$

де, ROE - рентабельність інвестованого капіталу з позиції власників підприємства;

P_n - чистий прибуток;

PD - дивіденди за привілейованими акціями;

E - власний капітал;

PS - привілейованими акція [4].

Використовуючи позицію відносно розрахунку рентабельності в межах валового та чистого прибутків, а також чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) рентабельність сукупного капіталу необхідно визначати наступним чином:

- рентабельність за валовим прибутком:

$$Р_{К(вп)} = \frac{ВП}{К} * 100\%, \quad (16)$$

де, $Р_{К(вп)}$ - рентабельність капіталу за валовим прибутком, %;

ВП - валовий прибуток, тис. грн.;

К - сукупний капітал, тис. грн.

- рентабельність за чистим прибутком:

$$Р_{К(чп)} = \frac{ЧП}{К} * 100\%, \quad (17)$$

де, $Р_{К(чп)}$ - рентабельність капіталу за чистим прибутком, %;

ЧП - чистий прибуток, тис. грн.;

К – сукупний капітал, тис. грн.;

- рентабельність за чистим прибутком від реалізації:

$$Р_{К(чдрп)} = \frac{ЧДРП}{К} * 100\%, \quad (18)$$

де, $Р_{К(чдрп)}$ - рентабельність власного капіталу за чистим прибутком від реалізації, %;

ЧДРП - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.;

К - сукупний капітал, тис. грн. [6].

Використання підприємством позикових коштів, що впливає на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу, можна проаналізувати за допомогою показника фінансового левериджу. Даний показник - об'єктивний фактор, що виникає з появою залученого капіталу в загальному обсязі використовуваного підприємством капіталу і дозволяє йому одержати додатковий прибуток на власний капітал.

Рівень додатково генерованого прибутку на власний капітал при різній частці використання позикових коштів відображає ефект фінансового левериджу [2]. Тобто, ефект фінансового левериджу показує на скільки відсотків збільшиться сума власного капіталу за рахунок залучення додаткових коштів в оборот підприємства [11].

Ефект фінансового важеля розраховується наступним чином:

$$FL = (1 - T) * \left(\frac{GP}{A} - k\right) * \frac{E_d}{E_0}, \quad (19)$$

де, FL - ефект фінансового важеля, який полягає у прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

T - ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

$\frac{GP}{A}$ - коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів),%;

k - середній розмір процентів за кредит, що сплачуються підприємством за використання залученого капіталу;

E_d- середня сума використаного залученого капіталу;

E_0 - середня сума власного капіталу підприємства [9].

Фінансовий важель має три складові:

1) податковий коректор $(1-T)$ - відображає ступінь впливу рівня оподаткування прибутку підприємства на ефект фінансового важеля [13]. Дану складову в процесі управління фінансовим левериджем використовують у наступних випадках: якщо для різних видів діяльності підприємства встановлені диференційовані ставки оподаткування прибутку [10];

2) диференціал фінансового важеля $\left(\frac{GP}{A}-k\right)$ - характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром процентів за кредит [9]. Якщо рентабельність активів підприємства перевищує рівень плати за користування кредитними коштами, то залучення довгострокових позик вигідне підприємству і зумовить ріст рентабельності власного капіталу та позитивне значення показника ефекту фінансового важеля. У випадку, якщо протягом користування позиковими коштами рівень рентабельності активів знизиться нижче за рівень відсотків за кредитом, ефект фінансового важеля набуває від'ємного значення і вказує на зниження рівня рентабельності власного капіталу [13];

3) коефіцієнт фінансового важеля $\frac{E_d}{E_0}$ - характеризує суму використовуваного підприємством залученого капіталу у розрахунку на одиницю власного капіталу [9].

Збільшення коефіцієнта фінансового важеля (тобто залучення додаткового позикового капіталу) доцільно за умови, якщо його диференціал більше нуля. Від'ємне значення диференціалу фінансового важеля веде до зниження рентабельності власного капіталу (у цьому випадку необхідно знизити вартість залучення позикового капіталу, а при відсутності такої можливості відмовитися від його використання) [15].

Систематизація інформації дає підстави констатувати, що фінансовий леверидж – інструмент реалізації поставленої фінансової мети для досягнення оптимального позитивного фінансового результату діяльності підприємства. Відповідно, необхідності вимагає обов'язковість врахування даного фінансового індикатора при здійсненні діагностики ефективності використання капіталу господарюючими суб'єктами.

Системна оцінка ефективності використання суб'єктом господарювання своїх ресурсів задля досягнення позитивних результатів та створення сприятливого інвестиційного клімату, а також підтримання стабільного фінансового стану та забезпечення постійного розширення й росту обсягів виробництва та реалізації продукції і послуг являє собою аналіз ділової активності підприємства. Динаміка капіталу підприємства є найважливішим барометром рівня ефективності його господарської діяльності (ділової активності). Функціонування капіталу підприємства в процесі його виробничого використання характеризується постійним кругообігом.

Для оцінки рівня ділової активності підприємства особливо важливого значення набувають показники, що характеризують швидкість оборотності капіталу підприємства в цілому, швидкість оборотності власного капіталу підприємства, а також швидкість оборотності його кредиторської заборгованості [1].

Коефіцієнти оборотності і ділової активності підприємства показують ефективність використання підприємством (організацією) капіталу. Коефіцієнти оборотності безпосередньо визначають ступінь платоспроможності підприємства (здатності розплачуватися за своїми зобов'язаннями), фінансової стійкості та фінансового ризику. Коефіцієнти оборотності в своїх розрахунках використовують не чистий прибуток як коефіцієнти рентабельності, а виручку від реалізації товарів і послуг. Це дозволяє оцінити не прибутковість діяльності підприємства, а його інтенсивність і швидкість оборотності ресурсів [3].

Коефіцієнт оборотності - це фінансовий коефіцієнт показує інтенсивність використання (швидкість обороту) певних видів капіталу (зобов'язань). Коефіцієнти оборотності виступають показниками ділової активності підприємства [5].

Оскільки оборотність капіталу тісно пов'язана з його рентабельністю і служить одним з найважливіших показників, що характеризують інтенсивність використання коштів підприємства, його ділову активність, у процесі аналізу необхідно більш детально вивчити показники оборотності капіталу, встановити, на яких стадіях кругообігу відбулося уповільнення або прискорення руху коштів [11].

В.О. Подольська, О.В. Яріш з метою аналізу оборотності капіталу як сукупного, так і його складових (характеристики інтенсивності його використання капіталу), наголошують, що швидкість обороту капіталу можна вимірювати у днях, разах [10].

В напрямі комплексного аналізу оборотності (інтенсивності) використання капіталу необхідно виокремити наступні показники:

1. Оборотність капіталу (характеризує ефективність використання капіталу підприємства):

$$К_{ок} = \frac{ЧДРП}{(К_п + К_к)/2}, \quad (20)$$

де, $ЧДРП$ - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.;

$К_п$ - капітал на початок звітного періоду;

$К_к$– капітал на кінець звітного періоду.

2. Коефіцієнт оборотності власного капіталу (характеризує ефективність використання власного капіталу підприємства):

$$К_{овк} = \frac{ЧДРП}{(ВК_п+ВК_к)/2}, \quad (21)$$

де, $ЧДРП$ - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.;

$ВК_п$ - власний капітал на початок звітного періоду, тис. грн.;

$ВК_к$ - власний капітал на кінець звітного періоду, тис. грн.

3. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (характеризує величину капіталу, яку підприємство має відшкодувати в чітко визначений період):

$$К_{окз} = \frac{ЧДРП}{(КРЗ_п+КРЗ_к)/2}, \quad (22)$$

де, $ЧДРП$ - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.;

$КРЗ_п$ - кредиторська заборгованість на початок звітного періоду, тис. грн.;

$КРЗ_к$- кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду, тис. грн.

Складовими кредиторської заборгованості, що прийматиме участь в обрахунку даного показника, потрібно вважати наступні складові:

- поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (код рядка ф.1 – *1610*);
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (код рядка ф.1 – *1615*);
- кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом (код рядка ф.1 – *1620*);
- кредиторська заборгованість зі страхування (код рядка ф.1 – *1625*);
- кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці (код рядка ф.1 – *1630*).

4. Строк погашення кредиторської заборгованості, днів (характеризує період погашення кредиторської заборгованості):

$$ТП_{КЗ} = \frac{Тривалість\ періоду}{К_{окз}}, \quad (23)$$

де, тривалість періоду – 365 днів;

$К_{окз}$ - коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.

5. Коефіцієнт закріплення капіталу (характеризує обсяг використаного капіталу для здійснення виробничої діяльності):

$$К_{зк} = \frac{(К_п+К_к)/2}{ЧДРП}, \quad (24)$$

де, $К_п$ - капітал на початок звітного періоду;

$К_к$- капітал на кінець звітного періоду;

ЧДРП - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.

6. Тривалість обороту власного капіталу (характеризує скільки днів кожна одиниця власного капіталу приймає участь у виробничому процесі):

$$Т_{овк} = \frac{Тривалість\ періоду}{К_{овк}}, \quad (25)$$

де, тривалість періоду – 365 днів;

$К_{овк}$ - коефіцієнт оборотності власного капіталу.

7. Коефіцієнт завантаження власного капіталу (характеризує суму власного капіталу, витрачену на 1 грн. реалізованої продукції):

$$К_{зак} = \frac{1}{К_{овк}}, \quad (26)$$

$К_{овк}$ - коефіцієнт оборотності власного капіталу.

Висновки. За результатами дослідження розроблено методологічний підхід до оцінки ефективності використання капіталу. Відповідно, дослідження в даному напрямі повинні ґрунтуватися на основі комплексної діагностики даного фінансового ресурсу з позиції рентабельності, економічного ефекту та оборотності (інтенсивності). На основі дослідження обґрунтовано, що показники рентабельності повинні включати індикатори рентабельності власного капіталу (в тому числі зареєстрованого); інвестованого (залученого) та перманентного. Економічний ефект повинен визначатися за допомогою показника фінансового левериджу, шляхом оцінки додаткового отримання прибутку та підвищення рівня рентабельності власного капіталу внаслідок залучення позикового капіталу. Показники ефективності (інтенсивності) використання капіталу повинні характеризувати оборотність капіталу (в розрізі складових), надавати інформацію про термін погашення кредиторської заборгованості та характеризувати розмір та оборотність власного капіталу в процесі здійснення збутової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Анісімова О. М. Аналіз ділової активності підприємства як системна оцінка ефективності використання власних ресурсів / О. М. Анісімова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2013. – № 2. – С. 19-24.

2. Бланк И. А. Управление финансовыми ресурсами / И. А. Бланк. – М. : Изд-во «Омега-Л» : ООО «Эльта», 2011. – 768 с.

3. Жданов И. Ю. 7 основных коэффициентов оборачиваемости и формулы расчета [Електронний ресурс] / И. Ю. Жданов. – Режим доступу: http://www.beintrend.ru/7. – Назва з екрана.

4. Ковалев В. В. Финансовая отчетность. Анализ финансовой отчетности (основы балансоведения) : учебное пособие / В. В. Ковалев, Вит. В. Ковалев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 432 с.

5. Коэффициент оборачиваемости [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.audit-it.ru/finanaliz/terms/turnover/rate_of_turnover.html. – Назва з екрана.

6. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз : підручник / Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.

7. Модель Дюпона [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1fin.ru/?id=281&t=826. – Назва з екрану.

8. Період окупності власного капіталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agroekonom4ik.blogspot.com/2013/01/blog-post_6670.html. – Назва з екрану.

9. Петленко Ю.В. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007. – 298 с.

10. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : Посібник / Подольська В. О., Яріш О. В. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.

11. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий АПК : учеб. пособие / Г. В. Савицкая. – 6-е изд., стер. – Мн. : Новое знание, 2006. – 652 с.

12. Семенов А. Г. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності / А. Г. Семенов, О. В. Ярошевська // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2014. – № 5 (80). – С. 117-128.

13. Сич Є.М. Стратегічний аналіз: Навч. посібник / Є.М. Сич, О.В. Пилипенко, М.С. Стасишен. – К. : Каравела, 2010. – 304 с.

14. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://faqukr.ru/biznes/101050-faktornij-analiz-rentabelnosti-vlasnogo-kapitalu.html. – Назва з екрану.

15. Финансовый рычаг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://1fin.ru/?id=281&t=83. – Назва з екрану.

16. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Цал-Цалко Ю. С. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В. Я.

УДК: 351:338.43

СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Новак Н.П., к.е.н., докторант
Херсонський державний аграрний університет

Визначено особливості розвитку аграрної сфери економіки в умовах посилення конкуренції та необхідності підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. Виявлено протиріччя та проблеми взаємозв'язку ринкових механізмів і державного регулювання. Визначено першочергові з них, які потребують державного регулювання та підтримки. Це зайнятість та соціальне забезпечення сільського населення, досягнення екологічної рівноваги, підтримка сільських територій, продовольча безпека, протекціонізм на аграрних ринках.

Ключові слова: *аграрна сфера, державне регулювання, пріоритети, соціальний розвиток, екологічна рівновага, конкурентоспроможність, підвищення, удосконалення.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки України значно збільшується роль держави як принципово важливого чинника в досягненні економічного зростання й підвищення соціальної стабільності. Світовий досвід переконливо доводить, що через специфічні особливості функціонування та розвитку, аграрна сфера не може бути саморегулюючою системою і має більшу потребу в регулюванні й підтримці з боку держави, ніж інші сфери. Особливого значення регулююча функція держави набуває у зв'язку зі вступом до СОТ та інтеграцією України в європейський та світовий економічний простір.

Реформування аграрної сфери економіки, яке супроводжувалося становленням ринкових відносин, проведенням земельної реформи, створенням но-